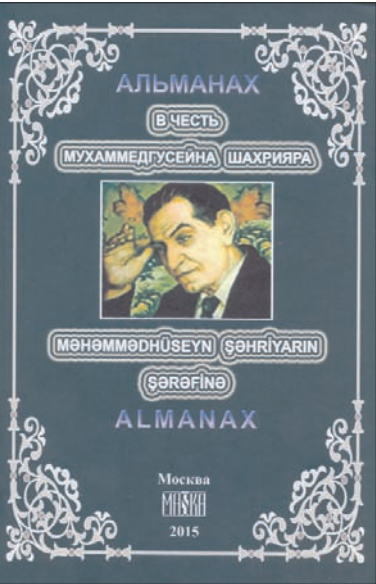

QÜRBƏTDƏN GƏLƏN SƏSLƏR

Bu günlərdə Moskvada fəaliyyət göstərən “Şəhriyar” ədəbi-mədəni cəmiyyətinin nəşri olan bir almanaxla tanış oldum. Üz qabığında Əməkdar rəssam Fəxrəddin Əlinin çəkdiyi portret yaddaşımızda izi-sözü qalan şairə munis duyğular oyadır. Görkəmli Azərbaycan şairi Məhəmməd Hüseyn Şəhriyarın şərəfinə nəşr olunmuş bu kitabda ölkəmizdən kənarda yaşayıb fəaliyyət göstərən, ürəklerinde vətən məhəbbəti ilə ədəbiyyatımızı, mədəniyyətimizi təbliğ edən soydaşlarımızın fəaliyyəti diqqətə layiqdir.

Cəmiyyətin sədri, publisist Vasif Məmmədov qurumun yaranması, təşəkkül tapması ilə bağlı yığcam məlumatında belə bir faktı diqqət yetirir. “Bu gün Rusiyada, o cümlədən onun paytaxtı Moskv şəhərində minlərlə azərbaycanlı soydaşlarımız yaşayır və çalışırlar. Təbii ki, burada yaşayan və müxtəlif sahələrdə çalışan qardaş və bacılarımız Rusiya dövlətinin ictimai-siyasi həyatından kənarda qalmırlar. Əksinə, millətimizin ziyalı zümrələri, həmçinin yarıdıcılıqla məşğul olan adamlar Rusiyanın ədəbi mühitində yaxından iştirak etməklə böyük ədəbi integrasiyaya nail olurlar”. Bu halda onların bir cəmiyyətdə birləşərək fəaliyyətlərini sistemli və davamlı şəkildə qurması ürəkəçandır. Vasif müəllimin qeyd etdiyi kimi, illər öncə cəmiyyətin bünövrə daşını qoymuş, onun yaradıcılıq yığıncaqlarına rəhbərlik etmiş qurumun sədri, fəlsəfə elmləri doktoru, mərhum professor Rəfiq Sarıvəlli oğlu Qurbanov bu ədəbi birliyi yaratmaqla ədəbiyyatımıza böyük xidmət etmişdir. Soydaşlarımız Moskv kimi nəhəng bir şəhərdə bir çox millətlərin yaşadığı və hər sahədə rəqabət apardığı bir zamanda Şəhriyarın adını daşıyan bir cəmiyyət açmaqla diaspor həyatlarında böyük ədəbi-mədəni uğurlara nail olurlar. Bu müqəddimə həm də ona görə bizə maraqlı göründü ki, uzun illər fəaliyyətləri çərçivəsində keçirdikləri tədbirləri yada salmaqla diasporumuzun vətəndən uzaqda milli təəssübkeşlik hissi, ziyalı qeyrəti və xüsusi canfəşanlıqla ədəbiyyatımız qarşısında xidmətlərindən xəbərdar olduq.

Tarix elmləri doktoru Əşrəf Hüseynli kitabı yazdığı “Sözün qüdrəti” adlı giriş sözündə Şəhriyarın sənət dünyasına, ictimai taleyinə bir pəncərə açaraq özünün tədqiqat araşdırmaları ilə işıq salmışdır. Oxucuda belə bir fikir yaranı bilər ki, şairin həyatı, tərcümeyi-halı haqqında kifayət qədər məlumatlar ictimaiyyətə, ədəbiyyat tariximizə məlum olduğu halda belə bir məzmununda giriş sözünə ehtiyac varmı? Əlbəttə vardır. Çünki ölkəmizdə, eləcə də vətəndən uzaqlarda zaman-zaman dəyişən, yeniləşən gəncliyin, başqa xalqların da Azərbaycanın qüdrətli şairi M.Şəhriyarı tanıması, həyat yolundan xəbərdar olması vacibdir. Başqa bir tərəfdən, hər bir araşdırmaçının qələmə aldığı mövzunu işləməsi prosesində öz fikir və qənaətinin onun ömürlüyü fonunda yeni bir aspektdən işləməsi yazının özəlliyini, müəllifin özünəmənasubluğunu ortaya qoyur. Bu mənada Ə.Hüseynlinin “Sözün qüdrəti” məqaləsində Şəhriyarın şəxsi, ictimai ağırları, əsərlərinin daşdığı mənə yükü, klassik şeirimizin

müxtəlif janrlarında sənət inciləri yaratması haqqındakı fikirlər böyük maraq doğurur. Və bu araşdırma-məqalədə müəllif Arazın ikiyə böldüyü Azərbaycanımızın cənubunda, Təbrizdə tarixi hadisələrin yaddaşda qovr edən ağırlarını xatırladır. Əlbəttə ki, bu ağırları ustad Şəhriyar ömür-günündə qovrulmaqovrula yaşamışdır.

Topluda müxtəlif növ və janrlarda verilmiş ədəbi nümunələr ideya və məzmun mahiyyətilə maraq doğurur. Burda ədəbiyyat adamlarını birləşdirən ümumi cəhətlər var. Qəribçilik, vətən həsrəti, ana torpağa bitib-tükənməyən sevgi, ziyalı məhəbbəti, eləcə də Azərbaycanın yaşadığı dərdləri, ağırları, can yanğısı ilə çəkmək bu əsərlərin leytmotivini təşkil edir. Uşaqlıq və gənclik çağlarını keçirdikləri vətən torpağı yuxularının, yaddaş xatirələrinin ən şirin, unudulmayan yaşantılarıdır.

Şərqşünas-alim, yazıçı-publisist Əbdül Hüseynovun Bakının Abşeron yarımadasında qədim məbədgah - Ateşgah haqqında qələmə aldığı publisistik əsəri həmin ərəzidə atəşpərəstlərin min illərlə mövcud olan müqəddəs yerinin təsviri və onun ətrafında yaranmış hadisələrin, həm də çeşidli faktların zənginliyi ilə böyük maraq doğurur.

Özünün sərrast, məntiqi-fəlsəfi fikirlərini, həyat müşahidələrini canlı, bədii lövhələr fonunda təsvir edən, güclü, yaddaqalan xarakterlər yaradan yazıçı Çingiz Hüseynovun “Qələmin yuxuları”ndan verilən hekayələrdə cəmiyyətin realıqları, yaşadığımız gerçəkliklər öz əksini tapmışdır.

Şair Əşrəf Hüseynovun istər vətənlə bağlı şeirləri, istərsə də məhəbbət havası dolayan misralarından doğma yurd yerlərinin, ana təbiətin ətri duyulur. Fəsillərin növrəşində gətirdiyi sevinc, coşan çayların, yanan ulduzların nəşəsi təbiətin nuru, həyatın mənasıdır, deyir şair. Amma həyat haqqında düşüncələri, ömründən əxz etdikləri qürbət eldə qəlbini üşüdür. Burda adamın yadına istər-istəməz “Gəzməyə qərib ölkə, ölməyə vətən yaxşı” hikməti düşür.

Əşrəf, bilirsen ki, ömrü qənimət,
Torpaqdan güc alar qələm,
Şeiriyyət.
Öz yurdun, öz elin cənnətdi,
Cənnət,
Qürbətdən vətənə gəl
yavaş-yavaş.
“Yavaş-yavaş”

Əslən qarabağlı olan şair, yazıçı-publisist, tərcüməçi Sultan Mərzilinin hekayələrindəki milli kolorit, kənd həyatını, sadə peşə adamlarının psixologiyasını dərinlən bilən yazıçının bütün əsərləri haqqında ayrıca fikir söyləmək, xarakterik olan obrazlarından ətraflı şəkildə bəhs etmək olar. Yazıçının gözündən-könlündən çəkilməyən kəndin füsunkar mənzərəsi, doğma havası onda elə bir daxili zənginlik və bədii təxəyyül yaratmışdır ki, müəllif onu bədii əsərlərə gətirməklə vətənin bir parçasının portretini çəkmiş, çeşid-çeşid obrazlar, tipik personajlar yaratmışdır.

Maya Bədəlbəylinin şeirlərində isə nostalji duyğulara, lirik əhvalruhiyyəyə söykənmiş bir ovqat var. Xəzərə, onun sahillərinə bağlılıq, rəngli yuxular, Tanrıya üz tutub, dərini göylərlə bölüşmək, küləklərlə söhbət etmək, üfüqdən o yanda sirli dumanlar içində payızın yarpaq tökümü, səmavilik duyğuları, tənhalıq, ayrılıq, həsrət, hicran nəğmələri... şeirlərinin qayəsini təşkil edir. “Düşüncələr”, “Kim özünü müqəssir sayır”, “Dua”, “Yadplanetli”, “Payız yuxusu”, “Mən dünyada olmayanda” kimi şeirlərində dünyaya duyğu və düşüncələr spektrindən baxan, öz rəngləri, palitrası olan orijinal bir şairlə üz-üzə, göz-gözə qalırıq...

Bir sıra elmi-bədii kitabların müəllifi olan Yaqut Nemətovun bu almanaxda yer almış şeirləri ilə yanaşı, Nizami Gəncəvinin şəxsiyyəti, ədəbi-fəlsəfi təxəyyülünün məhsulu olan əsərlərində azərbaycanlı obrazı, türkçülük mövqeyi yeni, həm də özünəxas aspektdən işıqlandırılıb. Dövrün təzadları, müharibələr, dağınıqlar içərisində itib-

batmayan ədəbi-fəlsəfi düşüncələrinin etibarlı daşıyıcısı olan külliyyatı Şeyx Nizamini xarakterizə etməyə böyük imkan yaratmışdır.

Azərbaycan mədəniyyətinin, incəsənətinin incisi, ləli sayılan, muğamlarımızın mahir ifaçıları haqqında Vasif Məmmədovun ərşəyə gətirdiyi publisistik məqalələr, hər birinin sənətə münasibətindəki fərddiliyi, ifa tərzindəki bənzərsizliyi, özünəxaslığı ifadə edə bilməsi baxımından olduqca maraqlıdır. Burda sənətkarın sənətinə, şəxsiyyətinə, davranışına sanki proyektor işığında diqqət yetirməsi, həssaslıq göstərməsi təbii ki, müəllifin sözünün sanbalına, dəyərinə söykənir...

Tərcümeyi-halı kifayət qədər zəngin olan Əliş Əvəz ədəbi yarıdıcılığın bütün qollarına jurnalistikadan yol almışdır. Bu uğurlu başlanğıc onun həqiqi ədəbiyyat adamı kimi yetişməsində müstəsna əhəmiyyət kəsb edib desək, yanılmazıq.

Əslən Kəlbəcərdən olan Mirabbas Ağdabanlının şeirlərində də itirilmiş yerlərin həsrəti, nisgili həzin-həzin yağın yağış damcılarında dönmə adamı isladır, qəlbini üşüdür. Bu şeirlərin ruhundan süzülən ibarətimiz, nəsihətimiz fikirlər elə bir tutarlı ifadələrə, məntiqə söykənir ki, onlara inanmamaq, yaxınlaşmamaq olmur.

Mahirə Əliyeva ixtisasca ədəbiyyatçı olmasa da, fikrən, ruhən ədəbiyyata bağlı olan, onunla yaşayan bir qələm sahibidir. Lirik şeirlər müəllifi kimi tanıdığımız Mahirə xanımın poeziyası kəpənək qanadları kimi zərif duyğulara bənzəyir. Az sözlə böyük mənə yükünə malik olan bu şeirlər qulağa xoş gəlirdi ki qəlbə də yatır. İnsanı duyğulandırır, sanki qanadlarına alıb pənbə buludların üstü ilə gəzdirir, bəzən də adamı kövrəldir. Şeirlərin qəmi səni yandırır, ovuda bilir. Mahirə ovqatına hakim olan kədərle bağrıbadadı.

Sənə sevda dedim, məhəbbət dedim,
Tanrı bilə-bilə yoxladı məni.
Sənə Tanrı verən

səadət dedim,
Kəder ayağına bağladı məni.
“Ağladı məni”

Mahirənin şeirlərində təklidən, yorucu düşüncələrdən, sıxıntılardan, zülmətdən, sükutdan, tənhalıqdan yaranmış həmin kədər yağış tək qəlbinə axıb tökülür, burda şair sızlamasın, neyləsin...

Yaş süzülür, quruduram,
Acı olur mən uduram.
Varlığımı unuduram,
Bəxtim, bir az ağıla məni.

“Bəxtim, bir az ağıla məni”) Və bunların acısını udunca saflıq, paklıq çağlarına, uşaqlığına qayıtmaq istəyi qəlbini çulğayır. Mahirə xanımın şeirlərində bayatı havası, ahəngi var. Onun lirikası ayrıca bir bəhsin mövzudur. Sağlıq olsun...

Şair, publisist Afaq Şıxlı Azərbaycan mətbuatında müntəzəm çıxış edən müəlliflərdəndir. Yeni vətənlə sıx əlaqəsi olan, tədbirlərə qatılan ziyalı, ədəbiyyat adamı olaraq yaradıcılığı ilə həmişə ədəbi mühitin mərkəzindədir. Onun şeirlərindəki daxili intonasiya, melodi-namikliik fikrin, hissın poetik ifadəsilə vəhdətdədir. “Özüm haqqında xatirə”, “Gecikdim, bağışla”, “Hər şey gözəl başladı”, “Deyirlər”, “İlin beşinci fəsl”, “Qayıt”, “Qadınlar”, “Mənim sirli dostum”, “İnan mənim sevgimə”, “Tənhalıq seviridin” və başqa şeirlərdə zərif, kövrək, sirli bir ürayin çirpıntıları var. Afaq Şıxlının şeirlərində həm də bir qürbət ab-havası yaşayır. Qəribliyin payız ovqatı qatarından ayrı düşən durna tək haray çəkir:

Gün baxsa da hərdən bir az,
Nə qəm biter, nə də ayaz.
Qərib ömrə gəlməz ki, yaz, -
Payızın özüdür qürbət.

“Qürbət”) “Bu yerlərdə yaz yağışı kimi-yəm”, deyən Könül Ordubadlının dənizə də, günəşə də, Xarı bülbülə də sevgisində səmimidir, etibarlıdır. Qəriblikdə “qar çiçəyi”nin həsrətiylə yaşamaq da ümidə düşən bir işıq zolağı təkidi.

Qarabağın qar çiçəyi
Ağacların nar çiçəyi
Sevənlərin yar çiçəyi

Xarı bülbül, Xarı bülbül.
“Xarı bülbül”) Valeh Salehin lirik şeirlərində poetik düşüncəsindən, duyumundan süzülən bir gənclik coşqusu var. Bir vüsətli harayında “Mən insanam, məni sevecəklər”, deməklə bu inadının məntiqi dərkinə açıqlayır. O, həyatın bütün rənglərini sevir, onun sərtliyini, acısını, qovğasını da görür, duyur. Amma burda onu qorxutmur, çünki o, təzəlarla dolu bu həyatda özünün də sevildiyinə əmindir. Şeirləri Valeh Salehin xarakterinin tərcümanıdır...

Gənc şair Yaşar Süleymanlı şeirlərində sanki özünü axtarır. Lirik “mən”inə söykənən müəllif gördüklərini, müşahidə etdiklərini, duyğularını mənəvi süzgəcindən keçirərək poetik inamına söykənir. İnsanın bu dünyadan istəyi nədir ki? Başının üstündə tavanı, isti ocağı, xoş üzlü həmdəmi, bir də doğmasının həyanı...

Çox şeymi istədi bu adam?
Dörd divar, üstü dam.
Hər səhər görəcəyi bir üz,
Əşidə biləcəyi bir söz,
Əcəl qapısını döyəndə,
Baş qoyub öləcəyi bir diz...

“Nə istədi bu adam?”) Bu da Yaşarın poetik axtarışlarının bir uğurlu tapıntısı...

Nilufər Şıxlı gənc olmasına baxmayaraq, artıq şeirləri, nəsr əsərləri, həm də tərcümələri ilə Azərbaycanda, Rusiyada tanınır. Şeirlərindəki əsrarəngiz panoram - coşğunluq, kükrəklik, sevgi rayihəsi - könülləri oxşayır. Maraqlı olan da budur ki, vaxtın, zamanın axarı, ictimai formasıyaların dəyişməsi, şeirə münasibətin soyuması belə, gənc qələm sahibini əbədi mövzulara müraciət etməkdən çəkindirməyib. Mən Nilufərin sevgi şeirlərində 60-70-ci illərin saflığını, təmizliyini duydum. Görünür, əsl poeziya üçün vaxt, zaman məfhumu yoxdur. “Baharda ölmək istəyirəm”, “Sən”, “Əlvida”, “Sil göz yaşını”, “Xoşbəxtlik”, “Vida”, “Mən bilirəm qatarlar necə uzaqlaşır” şeirlərindəki mübhəm duyğular, görüş-ayrılıq məqamlarının doğurduğu xoşbəxtliklə acı iztirabın assosiasiyası insanı yenidən şeirlə tənhalığa sövq edir.

Nilufərin hekayələri də xoşuma gəlirdi. Xüsusilə “Köhnə albom” hekayəsindəki nostalji hisslər, məktəb illərinin unudulmayan anları küllə altında qalan köz kimi xatirələri oyadır...

Gənc şair Rodion Rodionov Rusiyada doğulsa da, Azərbaycana böyük sevgisi olan şairdir. Onun Qarabağ haqqında silsilə şeirlərini həyəcənsiz oxumaq olmur. Görünür, həqiqəti, haqqı, ədaləti hər şeydən uca tutan ləyaqətli insanların milliyyəti olmur. “Şuşa”, “Ağdam”, “Xocalı”, “Qarabağ torpağı”, “Füzuli” şeirlərində gənc rus şairinin xalqımıza böyük sevgisini duy-mamaq, görməmək mümkün deyil. Bu şeirlərdəki dərin səmimiyyət bizi duyğulandırır. “Xocalı” şeirindəki ağırlıq ifadə etməksə çətin, çox çətin. Burda sözlər sanki ağır-ağır nəfəs alır. Bu yerdə düşünürük ki, başqa millətlərdən olan yarıdıcı insanların Azərbaycan həqiqətlərini bədii sözün dili ilə oxucularına çatdırması olduqca vacibdir. Çünki bədii əsərlərin gücü, oxucu kontingentinin əhatə dairəsi, dalğası başqadır. Rodion Rodionovun şeirləri ilə toplanın bitməsi də simvolik mənə daşıyır: Azərbaycan həqiqətləri sərhəd tanımır. Haqq incələr, üzülməz, qalib gələr. Geci, tezi var, deyib ulularımız ...

Əlbəttə, həcmə böyük olan bu topluya daxil edilmiş nəsr, publisistika və şeir nümunələrinin hamısının ədəbi səviyyəsi eyni deyil. Əslində fikrimiz heç də onları təhlil-tədqiq süzgəcindən keçirmək, qüsuruları aramaq olmadı. Qürbətdən eşidilən səslərin işığını, rəngini görmək idi məqsədimiz. Bu mənada vətəndən uzaqda ana dilimizi, ədəbiyyatımızı yaşadan, təbliğ edən, qəlblərində vətən sevgisi alovlanan yarıdıcı insanları ruhlandırmağa, xüsusən də gənclərin bədii imkanlarına güvənməklə onlarda özünəinamı gücləndirməyə çalışdıq.

Şəfəq NASİR,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru.